

СМЕРТНА КАРА ЯК НАЙСУВОРШИЙ ВИД ПОКАРАННЯ

Анастасія Андріївна МУХАЙ,

*студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Оксана Іванівна СОБОЛЬ,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Смертна кара – вища, виняткова міра покарання, змістом якої є страта злочинця за вчинення особливо тяжких злочинів, визначених державою. Смертна кара має давню історію застосування та широке поширення. Слід зауважити, що покарання як інститут кримінальної відповідальності існували завжди та постійно видозмінювалися, в тексті чинного КК [1] вже давно не має таких видів покарання як смертна кара, висилка, позбавлення громадянства, також для нашої історії не

притаманні такі види покарань, як скалічення, забиття камінням. Смертна кара — один із найдавніших і найпоширеніших видів покарань у світовій історії, існувала в Україні аж до початку XXI ст. Відмова від смертної кари була обов'язковою умовою для вступу України до Ради Європи.

Так, Україна, вступаючи в Раду Європи в листопаді 1995 року, узяла на себе зобов'язання запровадити негайний мораторій на всі страти і цілковито відмінити їх протягом трьох років. Фактично в країні з березня 1997 року діяв мораторій на застосування страти [2, с. 84].

У лютому 2000 року Україна ратифікувала Протокол № 6 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини [3], в якому зобов'язується скасувати смертну кару.

Головну роль у скасуванні смертної кари в Україні відіграв Конституційний Суд України, який після тривалих дискусій ухвалив рішення щодо неконституційності ст. 24 КК України, що передбачала смертну кару як вид покарання. У квітні 2001 р. український парламент прийняв новий КК України, який замінив смертну кару на довічне позбавлення волі. А в березні 2007 р. Президент підписав Закон України «Про приєднання до Другого Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари». Однак, на думку багатьох правників та пересічних громадян, заміна смертної кари довічним позбавленням волі була передчасною і не відповідає тій криміногенній ситуації, яка склалася в державі, а замінивши покарання смертю довічним ув'язненням, влада свідомо дала надію на волю серійним вбивцям [4, с. 33].

Цікаво зауважити, що зараз у світі налічується 129 країн (серед них і Україна), які скасували страту в законі або на практиці, і всього 68 країн, які застосовують цей вид покарання. Загалом кількість країн, які відмовилися від цієї виняткової міри покарання або ввели мораторій на її застосування, поступово збільшується. Тенденція зрозуміла: смертна кара йде в минуле. Хоча не можна на 100% бути впевненими, що це дійсно позитивна новина.

Така авторитетна міжнародна організація, як ООН ухвалила безпрецедентну резолюцію, що закликає нації ввести мораторій на страту. Пропозицію про введення мораторію підтримали 99 держав, «проти» проголосували 52 держави, 33 країни утрималися. Проти документа проголосували Китай, Ірак, Іран і США, які очолюють «чорний» список світових лідерів за стратами засуджених. Білорусь, єдина з європейських країн, що практикує вищу міру покарання, за що зазнає критики з боку країн ЄС, при голосуванні утрималася [2, с. 88].

Резолюція Генеральної асамблеї не має обов'язкової сили, проте є політичним сигналом для лідерів світу. Подібний документ прийнятий вперше в історії об'єднаних націй і, на думку більшості учасників, продемонстрував перемогу гуманістичних переконань.

Що стосується нинішнього стану в Україні, то кількість тяжких та особливо тяжких злочинів, які найчастіше вчиняються з особливою

жорстокістю та цинізмом, з кожним роком усе збільшується. Це нашою думкою про доцільність повернення виняткової міри покарання до чинного ККУ.

Така позиція знаходить свою підтримку й серед науковців, які зазначають, що смертна кара необхідна нашому законодавству та суспільству, оскільки суспільство поки не досягло рівня справжньої гуманності й високої цивілізованості, тому поки від смертної кари відмовлятися зарано [6; с. 100]. Дійсно, даний вид покарання суперечить основоположним засадам гуманізму, адже згідно зі ст. 3 Конституції України, життя людини визнається найвищою цінністю. Так, дійсно, природа подарувала право на життя кожному. Воно справді невід'ємне й абсолютне. Серед сучасних дослідників є значна кількість вчених, які підтримують скасування смертної кари, зазначаючи про втрату смертною карою актуальності, про її неприпустимість у сучасному цивілізованому світі [7, с. 89; 8, с. 170]. Основний аргумент прибічників скасування смертної кари, що це порушення основних прав людини: смертна кара суперечить праву на життя і праву не піддаватися жорстокому, нелюдському і принижуючому гідність поводженню. Вища міра покарання підриває цивільні взаємини в суспільстві і завдає шкоди гідності його членів тощо.

Також слід звернути увагу й на економічну складову. Так, за українським законодавством засуджених до довічного ув'язнення тримають у виправних колоніях максимального рівня безпеки, причому окремо від інших категорій засуджених. Зрозуміло, що забезпечення такого порядку для зазначеного контингенту потребує від держави створення нових колоній або перепрофілювання діючих. Крім цього, забезпечення потреб засуджених в одязі, годуванні, облаштуванні камер необхідними предметами, медичне обслуговування покладається на державний бюджет, тобто на пересічних працюючих громадян - платниками податків. У той час як зусилля працюючих спрямовуються на створення для злочинців найбільш комфортних умов у місцях відбування покарання, жорстокі вбивства продовжуються. Основною причиною цього є не те, що злочинців не лякає довічне ув'язнення, а їхня впевненість у безкарності. Тобто фактично наше суспільство стикається з такою ситуацією, коли ті, хто страждав від злочинів (рідні, близькі загиблих) рахунок утримують злочинців, сплачують податки.

До того ж, виконання смертного вироку виключає можливість повторного вчинення злочину. Людина в такому разі не має можливості втекти, відкупитися чи потрапити згодом під амністію.

Отже, смертна кара служить більш ефективним превентивним засобом, аніж інші види покарань. Слід погодитися, що на нинішньому етапі розвитку нашого суспільства людина краще розуміє мову страху, ніж переконань, обмежень чи застережень. Отже, варто визнати, що смертна кара необхідна нашому законодавству і суспільству, приєднуємося до прихильників повернення інституту смертної кари в нашу країну, наголошуючи на тому, що вона має стати саме виключною мірою покарання за тяжкі й особливо тяжкі злочини. Переконані, що

смертна кара є справедливим реагуванням із боку держави на дії, які спрямовані на зухвале (незаконне) позбавлення життя іншої людини.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Червінська О. Відміна смертної кари в Україні. історія. світовий досвід європейських країн. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 87-94.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.
4. Ткачук Д. Смертна кара – необхідна міра покарання! *Журнал Житомира*. 2015. № 5. С. 32 – 35.
5. Бондаренко О. С. Перспективи запровадження смертної кари в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 85-91.
6. Веселов М. Ю. Смертна кара як виключна міра покарання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 97-101.
7. Тараненко М., Коломієць Т. Генезис смертної кари на території України. *Національний юридичний журнал: питання теорії та практики*. 2018. №. 1. С. 89-96.
8. Седих Ю. О. Право на життя і смертна кара. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (м. Дніпро, 8 грудня 2018 р.)*. Дніпро, 2019. С. 170-171.